

njegovoj smrti i uskrsnuću okupio prvu Crkvu koja se osjećala religijskim pravcem u okviru židovstva.

U trećem poglavlju iznesene su apokaliptičke odlike kumranske zajednice te u tom svjetlu svijest prve Crkve o sebi prema Dj 1—2 (str. 33—43). Kumranci i prva Crkva u Jeruzalemu „prakticirali su ritualno pranje, okupljali se na zajedničko blagovanje i prepuštali zajednici svoja materijalna dobra. Odlučna razlika između ovih dviju grupa kreće se oko stava prema Isusovoj osobi“ (42). „Krštenjem u Krista“, koje je izraz pristajanja uz Isusa, kršćani su se učlanjivali u narod Božji (četvrto poglavlje, 45—55). Prema Gal 3 i Rim 4 vjerom sličnom Abrahamovoj kršćani postaju članovi jednog jedinog naroda Božjega. Zato je krst središte Božjeg naroda, jer omogućuje prijateljstvo s Bogom kao što je u SZ to omogućavalo obrezanje i vršenje Tore. Prema Rim 9—11 (5. pogl., 57—66) nezamisliva je Crkva bez supostojanja i egzistencijalne veze sa židovstvom. Pavao se osjeća u savjesti dužnim izložiti kršćanima poganskog porijekla bitnu vezu sa židovstvom. Nakon Pavla Poslanica Ef te 1 i 2 Tim (66—79) pomažu Crkvi da se definira u odnosu na „druge“, svijet u kojem djeluje, te izvršava svoje poslanje kao narod Božji. 1 Pt i Otk (81—94) promatraju kršćansku zajednicu kao manjinu u svijetu, tj. putujući i svećenički narod Božji. Ova dva spisa NZ uzimaju iz SZ oznake za Izrael i prenose ih na Crkvu da bi u njoj riješili akutne probleme.

Matejevo i Ivanovo evanđelje (8. pogl., 95—106) sadrže vrlo oštre napade na Židove. Oni su redigirani poslije god. 70, kad je propala židovska država i nestao hram kao simbol religiozne okupljenosti starozavjetnog naroda Božjeg. Glavni smisao tog prividnog antisemitizma jest da je Isus kao ispunitelj Božjih obećanja središte Pisma i naroda Božjeg. Iz ovih novozavjetnih podataka izlaze sugestije za današnju Crkvu koja o sebi vjeruje da je narod Božji: Crkva kao narod Božji djeluje u povijesnim okolnostima i ne smije se trgati od svijeta u kojem djeluje a u koji spadaju i Židovi; centralna usmjerenost na Krista; zajedničarsko obilježje krštenja; jedinstvo naroda Božjega, hodočasničko obilježje i povezanost sa židovskim narodom. Autor pita: „Koji pozitivni doprinos može dati židovstvo danas za kršćansku vjeru, jer je kršćanstvo neovisna grupa koja nosi baštinu nekadašnjeg Izraela? Prerano je davati odgovore koji mogu izaći iz takve rasprave, ali je pitanje svakako važno“ (114—115). Na kraju autor sugerira 9 djela za daljnje čitanje o toj temi, donoseći kratki sadržaj svakoga od njih.

Knjiga je izvrstan prilog proučavanju Crkve kao naroda Božjega prema NZ. Autor se služio dobro odabranom literaturom na njemačkom, francuskom i engleskom. Odlikuje se jasnoćom i preglednošću pri iznošenju misli. Mislim da joj je najveća zasluga što mirno upozorava na središnju važnost Krista Židova u narodu Božjem.

M. ZOVKIĆ

KNJIGE IZVANCRKVENIH IZDAVAČA

LAO-TSE, KNJIGA PUTA I VRLINE. Uvod i prijevod s francuskoga S. Vučićević. Izd. Mladost 1981, str. 110.

Knjiga koju predstavljamo temeljno je djelo doktrine u taoizmu. Doktrina taoizma prepuna je paradoksa i neshvatljivosti. Tao je poput Logosa koji se mirovanjem najnašniji pokreće i koji ne izlazeći stalno je vani. Put je to do vrlina koje vode k miru i kreativnosti istodobno. Ova se knjiga doima poput zbirke pjesama kratkih i zbitih. Prijevod na žalost nije s izvornog kineskog što se u tekstovima osjeća. Ponekad se čini da je gotovo iskrenut smisao ili da ne izražava ono što izvornik kazuje. Ipak u cjelini gledano ova knjiga, koja sadrži 81 poput pjesama skrojen tekst i na koncu tumačenje, može čitaocu dati dojam o onome što taoizam znači.

THEORIA. Časopis filozofskog društva Srbije. Godina XXIV, broj 2—3. Beograd, 1981, str. 208.

Predstavljamo ovaj časopis, jer je tema broja: *Filozofija i teološko mišljenje*. Nakon uvodnog članka u kojem se prikazuje razlog ovakve tematike nalazi se anketa u kojoj je redakcija postavila desetak pitanja hrvatskim, slovenskim i srpskim filozofima i teolozima. Njihovi odgovori su dani na prostoru od 64 stranice ovog časopisa. Zanimljivo je čitati kako osam različitih filozofa i teologa kao i predstavnici raznih filozofsko-teoloških škola odgovaraju na isto pitanje odnosa filozofije i teologije. Osim ove za naše područje značajne ankete nalaze se ovdje i drugi članci koje dotiču teološka pitanja. Tako je tu članak J. Moltmanna o odnosu filozofije i mesijanstva. Zatim članak S. Žunića o smislu svijeta i pravdi Boga, A. Pražića o metodi pobijanja

teizma te A. Radovića o suočavanju božanske i ljudske egzistencije. U svakom slučaju ovaj će broj „Theorije“ biti znatan prilog dijalogu na znanstvenom polju između filozofije i teologije.

Ernst BLOCH, PRINCIP NADA. Prvi, drugi i treći svezak. Izd. Naprijed 1981. Preveo H. Šarinić. Prvi svezak 520 str., drugi svezak 1091, treći svezak 1638 str.

Prevodeći i izdajući ovo najpoznatije Blochovo djelo urednici niza „Filozofske biblioteke“ izdavačke kuće Naprijed vrlo su zadužili našu kulturnu javnost. Nije važno s kojih se stajališta govori o nadi, i kako se o njoj govori. Bitno je da ona postoji i da se o njoj prema tome uopće može govoriti. Ovaj marksistički filozof o njoj govori čak na oko tri tisuće stranica i smatra ju svojom glavnom misliju, a ovo djelo svojim glavnim djelom. Djelo je podijeljeno u tri sveska a sve zajedno u pet dijelova. Prvi dio nosi naslov: *Mali dnevni sni*. Drugi dio: *Anticipirajuća svijest*. Treći dio ovog glomaznog djela naslovljen je malo opširnije: *Slike želja u ogledalu (Izlog, Bajka, Putovanje, Film, Kazalište)*. Čitav drugi svezak je četvrti dio, s naslovima: *Nacrti boljeg svijeta (medicinsko umijeće, društveni sistemi, tehnika, arhitektura, geografija, perspektiva u umjetnosti i mudrosti)*. Petom dijelu posvećen je treći najopsežniji svezak a nosi naslov: *Slike želja ispunjenog trenutka (moral, muzika, slike smrti, religija, istok priroda, najviše dobro)*. Dodajmo još da je uvodni riječ ovom djelu napisao u prvom svesku Gajo Petrović, jedan od četvorice urednika filozofske biblioteke. Nema sumnje, ovo djelo zahtijeva promatranje i recenziju i to dovoljno opširnu sa strane teologa na našem području. Ovaj puta neka je barem spomenuto.

ANDRIJA KREŠIĆ, FILOZOFIJA RELIGIJE. Izd. Naprijed, Zagreb 1981. Str. 220.

Autor pokušava filozofirati o religiji. Pri tome prvenstveno misli na kršćanstvo. Istoodobno ne želi da to filozofiranje dovede do potpune istine jer on se boji da ne bi ta istina govorila u prilog religiji. Vidi se to ne samo iz izričitog uvida knjige nego i iz činjenice da se on još uvijek plaši ime kršćanskog Boga pisati velikim slovom. Još više će začuditi činjenica da u inače bogatom izboru literature uopće ne spominje našeg najpoznatijeg crkvenog autora s područja filozofije i religije S. Zimmermanna. Unatoč tome knji-

gu je zanimljivo pročitati već i stoga da se vidi da je moguće i s takvog polazišta nešto reći o religiji. Uostalom autor se morao osloniti većinom na mišljenja drugih da bi izveo ono što bi on htio očekivati od takvog djela. U napomeni knjige piše da je pripremljena u Institutu za filozofiju Filozofskog fakulteta u Beogradu kao dio studijskog projekta: Marksizam i suvremena građanska filozofija. Knjiga ima tri dijela. Prvi dio govori o religiji, drugi dio o smrti i besmrtnosti a treći o božanstvu. Na početku se nalazi napomena o metodi, a na kraju bibliografija, kazalo imena i sadržaj. Uostalom htjeti o tako širokoj temi reći u svega dvjesto stranica svakako je preuzetnost i katkad više razlog nespornuma nego li razjašnjenja.

IVICA MAŠTRUKO, KLASNI MIR KATOLIČANSTVA. Radničko pitanje u socijalno-političkoj doktrini Katoličke crkve. Izd. Logos, Split 1981. Biblioteka pogledi, str. 206.

Autor je knjigu napisao prvenstveno za čitaoce izvan Crkve. On bi htio da ljudi izvan Crkve upoznaju socijalnu doktrinu Crkve i na taj način postanu sposobni razumijevati vjernike u njihovu ponašanje prema radničkom pitanju u svijetu. On se nada da će se na taj način smanjiti broj konfliktnih situacija vjernika i nevjernika a time i omogućiti veće sudjelovanje vjernika u rješavanju socijalnih pitanja. Autor je knjigu podijelio u četiri poglavlja. Prvo poglavlje iznosi službenu doktrinu Crkve izraženu u saborskim i papinskim dokumentima. Drugo poglavlje obrađuje odnos teologa i biskupa u svijetu prema socijalnom i radničkom kao i političkom pitanju u svijetu. Treće poglavlje pozabavilo se raznim političkim teologijama unutar Katoličke crkve. Posljednje četvrto poglavlje posvećeno je analizi stavova radničkih pokreta prema Katoličkoj crkvi i njezinoj socijalnoj nauci. Nakon svakog poglavlja nalaze se brojne bilješke kao i zaključci autora. Knjiga još ima na početku uvod te na kraju opća zaključna razmatranja, i napokon popis literature. Nema sumnje knjiga će dobro doći i čitatelju vjerniku. Ako ništa drugo on će bar moći upoznati kako ljudi izvan Crkve shvaćaju i tumače vjerničke stavove i dokumente Crkve.

ELEJN PEJGELS, GNOSTIČKA JEVANDELJA (THE Gnostic GOSPELS). Prev. Zoran Minderović. Beograd, 1981, str. 214.

Gnosticizam živi i danas u mnoštvu suvremenih prosvjetljenja i traženja samospoznaja. On je bio pokušaj da se u počecima kršćanstva prizna Krist samo kao Logos koji donosi spoznaju i preko te spoznaje spasenje. Bog je igrao tek drugotno značenje. Ova knjiga pokušava reproducirati nauku gnostičkih evanđelja. Sadrži 6 poglavlja u kojima su obrađene teme Kristova uskrsnuća, odnosa monoteizma prema crkvenom ustrojstvu, govor o Bogu sa majčinskim kvalitetama te odnosu Kristove muke i progonstva Crkve. Napokon, u posljednjem poglavlju pokušava se razraditi samospoznanje čovjekovo kao spoznaja samog Boga. Na početku knjiga sadrži duži uvod u gnosticizam iz pera Z. Minderovića, zatim predgovor i uvod napisan od autora. Na kraju knjige nalazi se zaključak i bilješke. Vjerujemo da i ovakvo djelo može poslužiti razumijevanju mnogih suvremenih pokreta u svijetu.

TALMUD. Izbor i prijevod tekstova s hebrejskoga i aramejskoga, povijest Talmuda i bilješke napisao Eugen Werber. Izd. „Otokar Keršovani“ Rijeka 1982, str. 688.

Na neki način morali bismo reći da izdavanje Talmuda, makar i ovako skraćeno i odviše skresano, predstavlja značajan događaj u našoj izdavačkoj kulturi. Iz čitanja Talmuda lakše se može razumjeti ambijent Biblije. Osim toga Talmud je izvor poznavanja hebrejske kulture i običaja. Istovremeno možemo reći da predstavlja mudrost svjetskog značenja, i da stoga bit će korisna ne samo stručnjacima i upućenima nego i običnim čit-

taocima. Knjiga sadrži u početku predgovor i povijest Talmuda te literaturu. Iza tog (str. 141–460) nalazi se izbor tekstova. Na kraju su dodaci sa objašnjenjima uz prijevod, pregledom knjiga Starog zavjeta i pregledom Talmudskih knjiga. Nakon toga se nalazi kazalo imena, kazalo odabranih mjesta iz babilonskog Talmuda, zatim iz talmudske midraške književnosti te kazalo navoda iz Biblije. Na koncu ćemo još naći i usporedno kazalo hebrejskih imena te skraćenice i sdržaj.

ČEDOMIL VELJAČIĆ, RADA IVEKOVIĆ, INDIJSKA I IRANSKA ETIKA, Biblioteka Etos, Izd. „Svjetlost,“ Sarajevo 1980, str. 574.

Filozofiju će uvijek zanimati misao postoje li etike ili samo etika. Možda je to u dubini pitanje da li je čovječanstvo jedinstveno, s istim ciljem i istom čežnjom za humanošću ili postoje različiti etički ciljevi pa prema tome i različite ljudskosti. Ova knjiga će poslužiti da se otkrije jedinstvenost čovjeka i pluralitet njegovih etičkih izražaja. Osim predgovora i uvodne bilješke knjiga sadrži etičke misli iz sljedećih filozofsko-religioznih sustava: vedizma, upanišada, dainizma, budizma, brahmanske filozofije i avesta. Na kraju se još nalazi bibliografija te glosar ili tumač indijskih riječi i pojmova. Ovako zamišljena knjiga u obliku hrestomatije etičke misli je prvi pothvat u našoj izdavačkoj djelatnosti i stoga predstavlja određeni značajni kulturni događaj.

Tomislav IVANČIĆ